

wat is eigenlijk moedertaal onderwijs?

Het moedertaalonderwijs is ziek

In dit nummer worden vijf leraren moedertaal aan het woord gelaten over hun (moedertaal)onderwijs, hun ontwikkeling en hun opvattingen. Geven zij antwoord op de vraag: Wat is eigenlijk moedertaalonderwijs? Geen antwoord in die zin dat je nu eens kunt lezen: zo moet het, maar wel: hoe het zou kunnen.

De VON startte in 1969 met een bulletin om lid te worden, waarin, naar ik me nog herinner, de wens te lezen viel '... dat het moedertaalonderwijs eindelijk eens gezond wordt!' Bij onderwijsverandering is dat eigenlijk het belangrijkste punt: het stuk onderwijs dat je wilt veranderen, is ziek. Dat is je diagnose, terwijl een therapie nog niet voorhanden is. Dat laatste is een kwestie van proberen en experimenteren. In dit nummer vertellen vijf leraren van kleuter- tot en met hoger onderwijs hoe zij hebben geprobeerd en geëxperimenteerd op basis van de diagnose waaraan voor hen niet te ontkomen viel: het moedertaalonderwijs is ziek.

Enquête

De inhoud van dit nummer is in feite de uitslag van een enquête. Er is naarstig gezocht naar vijf leraren moedertaal die nieuwe wegen zijn ingeslagen. Zij kregen de volgende vragen voorgelegd:

- * Welke ontwikkelingen heb jij als moedertaalleraar doorgemaakt, eventueel in samenwerking met de sectie?
- * Welke zijn je belangrijkste standpunten met betrekking tot het moe-

dertaalonderwijs dat je geeft?

* Wat vind je, gezien tegen wat aan traditioneel moedertaalonderwijs bestaat, beslist verwerpelijk?

* Wat vind je van Ten Brinkes kiessysteem? Is daar voor jou mee te werken?

* Hoe beoordeel je Co van Calcars opvatting, dat je bij verandering van je onderwijs in een voortdurend spanningsveld zit tussen wat hij noemt de 'kritische lijn' en de 'aanpassingslijn'? Is deze benadering voor jou realiteit?

Het was niet de bedoeling dat de auteurs koste wat kost zouden proberen op bovenstaande vragen een antwoord te geven. Dit verklaart waarom niet altijd alle vragen zijn beantwoord.

Chaos?

Een probleem voor alle moedertaaldocenten die afstand hebben genomen van de traditie en hun onderwijs trachten te veranderen, is dat ze onderling geconfronteerd worden met zeer veel verschillende opvattingen over onderwijs in de moedertaal, zowel op het gebied van doelen als op het gebied van werkwijzen. Het gevaar dat nu dreigt is, dat ondanks het feit dat er gemeenschappelijk aan vernieuwing wordt gewerkt, tóch ook gevoeld wordt dat de referentiekaders vaak zo sterk uiteen liggen, dat men aan elkaar geen boodschap heeft. Dit nu zou erg jammer zijn. Mijns inziens hebben Steven ten Brinke en Co van Calcar voor deze problematiek goede ideeën aangereikt. Ten Brinke heeft — er is al eerder in *Moer* over geschreven¹ — een soort kiessysteem ontworpen voor moedertaalleraars, een kiessysteem om op basis van goed doordachte criteria de doelen voor het moedertaalonderwijs te bepalen. Het voordeel van dit kiessysteem — in het kader van voornoemde problematiek — is dat alle leraren moedertaal een rijke scala van legitieme keuzemogelijkheden gaan zien waaruit ze kunnen kiezen. Wat iemand kiest, moet verantwoord worden op basis van bepaalde criteria. Leraren moedertaal kunnen met dit kiessysteem uit de welles-nietes-sfeer blijven wanneer ze over doelen moedertaal communiceren. Met andere woorden: ze kunnen, ondanks tegenstellingen, met elkaar blijven praten en elkaar inspireren.

Het kiessysteem zou leraren ervoor behoeden dat ze elkaar met dogma's te lijf gaan en ervoor zorgen dat ze op basis van redelijkheid discussiëren. Ook Co van Calcar, leider van een groot innovatieproject te Amsterdam, heeft als 'innovator' ervaren dat dogma's volkomen uit den boze zijn. Het gaat er volgens hem bij pogingen tot verandering op scholen niet alleen om vast te stellen wat er zou moeten, maar vooral ook: wat kan in deze specifieke situatie veranderd worden? Verandering is in die opvatting rekening houden met ideaal en werkelijkheid of, zoals Co

van Calcar het formuleert: je kiest zowel voor de kritische als voor de aanpassingslijn.²

De hiernavolgende artikelen laten zien hoe vijf moedertaalleraren ondogmatisch hun standpunt bepalen ten aanzien van hun onderwijs, op basis van redelijkheid en in een voortdurende spanning tussen ideaal en werkelijkheid. De redactie van *Moer* wil op deze wijze nog erg veel leraren over hun ervaringen laten schrijven.

Noten

- 1 Zie *Moer* 1975: 5, p. 255-260 en *Moer* 1976: 2, p. 108-112.
De titel van het boek luidt: J.S. ten Brinke *The complete mother-tongue curriculum. A tentative survey of all the relevant ways of teaching the mother-tongue in secondary education* Groningen 1976.
- 2 Zie *Moer* 1975: 3, p. 119-127 (verslag van Stroom 1 *School, buurt en maatschappij* van het in april 1975 gehouden VON-congres).